

Οι περιπλανήσεις του Οδυσσέα, αφότου ξεκίνησε το ταξίδι της επιστροφής ως την άφιξή του στην Ιθάκη κράτησαν δέκα χρόνια. Από αυτά, τα πρώτα δυο χρόνια αναλώθηκαν σε τρομερές περιπέτειες ώσπου να καταλήξει στο νησί της Καλυψώς. Εκεί, έμεινε αιχμάλωτος οκτώ χρόνια ως την ώρα που οι θεοί αποφάσισαν να παρέμβουν. Απελευθερωμένος, ο Οδυσσέας έπλεε πάνω σε μια σχεδιά προς την Ιθάκη αλλά τον είδε ο Ποσειδώνας και τον έριξε σε τρικυμία. Ο ήρωας κατέληξε ναυαγός στο νησί των Φαιάκων, φιλοξενούμενος του βασιλιά Αλκίνοου. Από εκεί, έπλευσε στην Ιθάκη, όπου καρτερικά τον περίμενε η πιστή Πηνελόπη. Εξόντωσε τους μνηστήρες που την πολιορκούσαν και της αποκαλύφθηκε. Η ομηρική Οδύσσεια περιγράφει τα όσα έγιναν τις τελευταίες σαράντα ημέρες ως την αποκατάστασή του στο θρόνο της Ιθάκης και την ειρήνευση με τους συγγενείς των σκοτωμένων μνηστήρων. Οι Αλεξανδρινοί την χώρισαν σε 24 ραψωδίες (σε αγκύλες [ ], οι τίτλοι τους, όπως τους όρισαν οι Αλεξανδρινοί):

Ραψωδία α [*Θεών αγορά. Αθηνάς παραίνεσις προς Τηλέμαχον*]: Ενώ ο Οδυσσέας παραμένει αιχμάλωτος της νύμφης Καλυψώς που τον έχει ερωτευτεί, σε σύναξη των θεών και με τον Ποσειδώνα απόντα, αποφασίζεται να δοθεί τέλος στην ομηρία του. Η Αθηνά επισκέπτεται την Ιθάκη όπου ο Τηλέμαχος, ο γιος του Οδυσσέα, δεν μπορεί να τα βγάλει πέρα με τους μνηστήρες. Η θεά του παρουσιάζεται ως ο φίλος του Οδυσσέα, Μέντης, και τον πείθει να επιχειρήσει ταξίδι, να μάθει νέα για τον πατέρα του, ο οποίος ζει. Έτσι, τελειώνει η πρώτη ημέρα της Οδύσσειας.

Ραψωδία β [*Ιθακησίων αγορά. Τηλεμάχου αποδημία*]: Σε συνέλευση των κατοίκων της Ιθάκης που ο ίδιος συγκαλεί, ο Τηλέμαχος ανακοινώνει την πρόθεσή του να φύγει με πλοίο, σε αναζήτηση ειδήσεων για την τύχη του Οδυσσέα. Οι κάτοικοι της Ιθάκης συναινούν και ο Τηλέμαχος αναχωρεί το ίδιο βράδυ. Τελειώνει και η δεύτερη μέρα.

Ραψωδία γ [*Τα εν Πύλω*]: Ο Τηλέμαχος φθάνει στην Πύλο και συναντιέται με τον βασιλιά της, Νέστορα. Αυτός έχει πολλά να διηγηθεί για τα όσα συνέβησαν στην Τροία, γνωρίζει και για τις τύχες πολλών από εκείνους που επέστρεψαν, για τον Οδυσσέα όμως δεν ξέρει. Συμβουλεύει τον νεαρό να πάει στη Σπάρτη, να ρωτήσει τον Μενέλαο. Πρωί της τέταρτης μέρας, του δίνει ένα άρμα και τον γιο του, Πεισίστρατο, να τον συντροφεύει. Οι δυο νέοι διανυκτερεύουν στις Φερές της Μεσσηνίας, φιλοξενούμενοι του Διοκλή. Το πρωί της πέμπτης ημέρας, φεύγουν για τη Σπάρτη.

Ραψωδία δ [*Τα εν Λακεδαίμονι*]: Ο Μενέλαος και η Ελένη τους φιλοξενούν. Με την ευκαιρία, ο Μενέλαος θυμάται διάφορα σχετικά με τον Οδυσσέα στην Τροία. Την επομένη, έκτη μέρα, ο Μενέλαος πληροφορείται από τον Τηλέμαχο τον σκοπό του ταξιδιού του, τον βεβαιώνει ότι οι μνηστήρες θα εξοντωθούν και του διηγείται τις δικές του περιπλανήσεις. Ταυτόχρονα, του λέει ότι ο πατέρας του βρίσκεται αιχμάλωτος της Καλυψώς. Την ίδια ώρα, οι μνηστήρες που έχουν μάθει για το ταξίδι του Τηλέμαχου, στήνουν ενέδρα για να τον σκοτώσουν.

Ραψωδία ε [*Καλυπούς άντρον. Οδυσσέως σχεδία*]: Την έβδομη ημέρα, στον Όλυμπο, με τον Ποσειδώνα πάντα να λείπει, η Αθηνά ξαναφέρνει σε συζήτηση το θέμα της απελευθέρωσης του Οδυσσέα από το νησί της Καλυψώς. Ο Δίας αποφασίζει να στείλει τον Ερμή στη νύμφη για να της γνωστοποιήσει ότι ήρθε η ώρα να αφήσει τον ήρωα να φύγει. Ο Ερμής μεταφέρει την εντολή του Δία κι ο Οδυσσέας κατασκευάζει μια σχεδία. Του παίρνει τέσσερις ημέρες, ως την ενδέκατη. Από την δωδέκατη ως την 28

η

, πλέει προς την Ιθάκη με καλό καιρό. Την 29

η

τον βλέπει ο Ποσειδώνας που επιστρέφει από την Αιθιοπία στον Όλυμπο, θυμώνει, σηκώνει θαλασσοταραχή, διαλύει τη σχεδία και ρίχνει τον ήρωα στα άγρια κύματα. Με την βοήθεια της νύμφης Λευκοθέας, ο Οδυσσέας κατορθώνει να αρπαχτεί από ένα κομμάτι της σχεδίας. Η 30η και η 31

η

ημέρες περνούν με την θεά Αθηνά να βρίσκει ευκαιρία να γαληνέψει την θάλασσα και να τον βοηθήσει να βγει μισοπεθαμένος στο νησί Σχερία (των Φαιάκων), όπου διανυκτερεύει κρυμμένος στους θάμνους.

Ραψωδία ζ [*Οδυσσέως άφιξις εις Φαίακας*]: Η θεά Αθηνά εμφανίζεται στον ύπνο της κόρης του βασιλιά Αλκίνοου, Ναυσικάς, και της ζητά να κατέβει στις εκβολές του ποταμού και να πλύνει την προίκα της. Με την άδεια του πατέρα της και συνοδευόμενη από δούλες, η κόρη πάει με άμαξα τα ρούχα της για πλύσιμο. Στο παιχνίδι που ακολουθεί, το τόπι της Ναυσικάς ξεφεύγει και βρίσκει τον Οδυσσέα που κοιμάται. Ξυπνά αυτός, βλέπει τα κορίτσια, ρωτά πού βρίσκεται. Η Ναυσικά τον πληροφορεί: Στο νησί των Φαιάκων. Αυτή είναι η κόρη του βασιλιά. Τον καθοδηγεί πώς θα βρει το παλάτι και φεύγει με την άμαξα.

Ραψωδία η [*Οδυσσέως είσοδος προς Αλκίνοον*]: Η Ναυσικά φτάνει στο παλάτι. Ο Οδυσσέας ακολουθεί λίγο αργότερα. Η Αθηνά τον σκεπάζει με σύννεφο για να αποφευχθεί οποιαδήποτε περιπέτεια και τον κάνει αόρατο. Ορατός ξαναγίνεται μέσα στο παλάτι. Ο βασιλιάς Αλκίνοος και η βασίλισσα Αρήτη τον δέχονται καλά. Ο Οδυσσέας τους εξηγεί ότι δεν είναι κάποιος θεός αλλά ένας πολύπαθος άνθρωπος. Ο Αλκίνοος υπόσχεται ότι θα τον στείλει στην πατρίδα του. Έτσι, τελειώνει και η 32

η
ημέρα.

Ραψωδία θ [*Οδυσσέως σύστασις προς Φαίακας*]: Την επομένη, 33^η ημέρα, ο Αλκίνοος δίνει διαταγή να ετοιμαστεί πλοίο για τη μεταφορά του ξένου του και καλεί τους Φαίακες σε δείπνο όπου τους τον παρουσιάζει. Στους αγώνες που τελούνται με την ευκαιρία, ο Οδυσσέας νικά. Μετά το ρίχνουν στον χορό και το τραγούδι που περιγράφει την επ' αυτοφώρω σύλληψη από τον Ήφαιστο της Αφροδίτης που τον απατούσε με τον Άρη. Μετά από ένα λουτρό, μετέχουν όλοι σε αποχαιρετιστήριο δείπνο. Εκεί, ο αοιδός τραγουδά για τον Δούρειο Ίππο και την άλωση της Τροίας, κάνοντας τον Οδυσσέα να βάλει τα κλάματα. Παραξενεύεται ο Αλκίνοος και ζητά από τον ξένο του να του πει, ποιος είναι.

Ραψωδία ι [*Αλκίνοου απόλογοι. Κυκλώπεια*]: Ο Οδυσσέας αποκαλύπτεται. Κι αρχίζει να διηγείται τα βάσανά του, αφότου έφυγε από την Τροία. Μιλά για τις περιπέτειές του με τους Κίκονες και τους Λωτοφάγους και διηγείται τα όσα έγιναν στη χώρα των Κυκλώπων και το πώς ξέφυγε με απώλειες, αφού τύφλωσε τον Κύκλωπα Πολύφημο, πράξη που έγινε αιτία να τον καταδιώκει ο Ποσειδώνας.

Ραψωδία κ [*Τα περί Αιόλου και Λαιστρυγόνων και Κίρκης*]: Συνεχίζοντας, ο Οδυσσέας μιλά για την άφιξή του στο νησί του Αιόλου που τον φιλοξένησε και τον βοήθησε να φύγει, δίνοντάς του έναν ασκό με κλεισμένους μέσα όλους τους ανέμους, εκτός από τον ούριο. Η περιέργεια των ναυτών έγινε αιτία να ανοίξουν τον ασκό και να ελευθερωθούν όλοι οι άνεμοι με συνέπεια να ξεσπάσει θαλασσοταραχή και να χαθούν στη χώρα των Λαιστρυγόνων ένδεκα πλοία με όλους τους ναύτες τους. Με το ένα που απέμεινε, έφτασαν στο νησί της Κίρκης. Η μάγισσα μεταμόρφωσε τους 22 άνδρες του σε γουρούνια. Τον Οδυσσέα δεν μπόρεσε. Έμειναν εκεί κοντά ένα χρόνο. Μετά, ξανάκανε ανθρώπους τα γουρούνια. Για να φύγουν όμως, έπρεπε ο Οδυσσέας να κατέβει στον Άδη, να ρωτήσει τον μάντη Τειρεσία, τι να κάνει.

Ραψωδία λ [*Νέκυια*]: Ο Οδυσσέας συνεχίζει τη διήγησή του περιγράφοντας το πώς κατέβηκε στον Άδη, όπου συνάντησε τη μάνα του και τον Τειρεσία αλλά και ηρωίδες της μυθολογίας κι άλλους ήρωες. Με την ευκαιρία, δίνει πληροφορίες για την γενιά καθενός και για την ζωή και τα κατορθώματά του.

Ραψωδία μ [*Σειρήνες. Σκύλλα. Χάρυβδις. Βόες Ήλιου*]: Η διήγηση συνεχίζεται όλη τη νύχτα. Ο Οδυσσέας αναφέρει τις συμβουλές της Κίρκης, τι να κάνουν με τις Σειρήνες, τη Σκύλλα

και την Χάρυβδη και να μην αγγίξουν τα κοπάδια του Ήλιου. Το πλοίο απέπλευσε, έπεσε στη Σκύλλα όπου φαγώθηκαν έξι άνδρες, προσπέρασε τη Χάρυβδη και έφτασε στην Θρινακία (σημερινή Σικελία) όπου έβοσκαν τα ιερά βόδια. Παρά την προειδοποίηση της Κίρκης, οι άνδρες του Οδυσσέα έσφαξαν κι έφαγαν μερικά. Θύμωσε ο Δίας. Έτσι, όταν έφυγαν από εκεί και ξανοίχτηκαν στο πέλαγος, ένας κεραυνός σμπαράλιασε το πλοίο τους. Όλοι οι άνδρες χάθηκαν, μόνο ο Οδυσσέας σώθηκε. Κολυμπώντας επί εννιά μερόνυχτα, βγήκε στο νησί όπου ζούσε η Καλυψώ. Η διήγηση τελειώνει εδώ, μαζί με την 33

η

ημέρα, την πιο μεγάλη του έπους.

Ραψωδία ν [*Οδυσσέως απόπλους παρά Φαιάκων και άφιξις εις Ιθάκην*]: Πηγαίνουν όλοι για ύπνο. Την επομένη, 34

η

ημέρα, ένα πλοίο μεταφέρει τον Οδυσσέα στην Ιθάκη. Νύχτα πιάνει το πλοίο στο νησί. Ο ήρωας κοιμάται. Οι ναύτες τον μεταφέρουν στην ακτή προσεκτικά μην τον ξυπνήσουν, αποθέτουν και τα δώρα των Φαιάκων και φεύγουν. Πρωί της 35

ης

μέρας, ο Οδυσσέας ξυπνά κι αναρωτιέται, πού βρίσκεται. Η Αθηνά τον πληροφορεί ότι, επιτέλους, έφτασε στην Ιθάκη. Τον ενημερώνει για την Πηνελόπη, τους μνηστήρες και το ταξίδι του Τηλέμαχου στην Πελοπόννησο. Και τον μεταμορφώνει σε γέρο, ώστε να μην μπορεί να αναγνωρίσει άκαιρα ο πιστός χοιροβοσκός του, ο Εύμαιος, τον οποίο ο ήρωας πηγαίνει να συναντήσει. Η θεά πετά στη Σπάρτη να βρει τον Τηλέμαχο.

Ραψωδία ξ [*Οδυσσέως προς Εύμαιον ομιλία*]: Μεταμορφωμένος, ο Οδυσσέας συναντιέται με τον Εύμαιο, πείθεται για την πίστη του και μαθαίνει για το τι γίνεται στο παλάτι. Διανυκτερεύει εκεί.

Ραψωδία ο [*Τηλεμάχου προς Εύμαιον άφιξις*]: Η Αθηνά προλαβαίνει τον Τηλέμαχο στη Λακωνία. Του λέει να επιστρέψει στην Ιθάκη. Μέσω Πύλου αυτός ταξιδεύει για το νησί του, ενώ ο Οδυσσέας δοκιμάζει την πίστη του Εύμαιου. Ο Τηλέμαχος πιάνει σε ακτή της Ιθάκης, λέει στους συντρόφους του να οδηγήσουν το πλοίο στο λιμάνι και ο ίδιος πηγαίνει να βρει τον Εύμαιο. Ολοκληρώνεται έτσι και η 36

η

ημέρα, ενώ ο Τηλέμαχος, με αυτόν τον τρόπο, δεν πέφτει στην ενέδρα των μνηστήρων.

Ραψωδία π [*Αναγνωρισμός Οδυσσέως υπό Τηλεμάχου*]: Πρωί 37^{ης} μέρας, ο Τηλέμαχος στέλνει τον Εύμαιο στο ανάκτορο να πληροφορήσει τη μητέρα του, Πηνελόπη, ότι γύρισε από το ταξίδι. Ο Οδυσσέας φανερώνεται στον γιο του, Τηλέμαχο, και μαζί σχεδιάζουν πώς θα απαλλαγούν από τους μνηστήρες.

Ραψωδία ρ [*Τηλέμαχου επάνοδος εις Ιθάκην*]: Ο Τηλέμαχος φεύγει για το ανάκτορο, να δει την Πηνελόπη. Την επομένη, 38^η ημέρα, ο Οδυσσέας πάει στο παλάτι ως ζητιάνος. Λέει ότι είναι ένας από τους συντρόφους «του Οδυσσέα». Η Πηνελόπη στέλνει τον Εύμαιο να της τον φέρει, να μάθει για τον άντρα της, αλλά ο Οδυσσέας αναβάλλει τη συνάντηση.

Ραψωδία σ [*Οδυσσέως και Ίρου πυγμή*]: Κάποιος ζητιάνος, Ίρος, προσπαθεί να διώξει από το ανάκτορο τον μεταμφιεσμένο σε ζητιάνο Οδυσσέα, ενώ οι μνηστήρες βρίσκουν στον καβγά τους ευκαιρία για ψυχαγωγία. Ο Οδυσσέας δε δυσκολεύεται να εξουδετερώσει τον Ίρο. Την ίδια ώρα, η Πηνελόπη βρίσκει δικαιολογία να αναβάλει την εκλογή νέου συζύγου.

Ραψωδία τ [*Οδυσσέως και Πηνελόπης ομιλία. Τα νίπτρα*]: Επιτέλους, ο Οδυσσέας συναντά την Πηνελόπη και μιλά μαζί της, χωρίς να αποκαλύψει, ποιος είναι. Της λέει για τον άντρα της κι εκείνη συγκινείται. Νύχτα πια, η γριά Ευρύκλεια που τον μεγάλωσε, αναλαμβάνει να του πλύνει τα πόδια. Βλέπει μια παλιά ουλή, αναγνωρίζει τον Οδυσσέα κι αναθυμάται πώς έγινε. Με την ευκαιρία, δίνονται πληροφορίες για την καταγωγή του ήρωα. Την ίδια ώρα, οι μνηστήρες συνωμοτούν εναντίον του Τηλέμαχου, τον οποίο θεωρούν εμπόδιο στα σχέδιά τους να αναγκάσουν την Πηνελόπη να διαλέξει σύζυγο.

Ραψωδία υ [*Τα προ της μνηστηροφωνίας*]: Με το που φωτίζει η 39^η ημέρα, ο Τηλέμαχος καταφέρνει να πείσει τους μνηστήρες να ανεχτούν την παρουσία του ξένου ζητιάνου που δεν είναι άλλος από τον Οδυσσέα. Στη μεγάλη αίθουσα εμφανίζεται η Πηνελόπη και κάθεται για λίγο στον θρόνο της.

Ραψωδία φ [*Τόξου θέσις*]: Πριν να αποσυρθεί, η Πηνελόπη ανακοινώνει ότι θα παντρευτεί εκείνον που θα μπορέσει να λυγίσει το τόξο του Οδυσσέα, να περάσει τη χορδή στη θέση της και μ' ένα βέλος να διαπεράσει δώδεκα πελέκια. Με την ευκαιρία, δίνονται πληροφορίες, πούθε βρέθηκε αυτό το τόξο. Την ίδια ώρα, ο Οδυσσέας φανερώνεται στον Εύμαιο και σ' ένα ακόμα πιστό χοιροβοσκό και τους λέει να είναι έτοιμοι για δράση, ενώ ο Τηλέμαχος ειδοποιεί την Ευρύκλεια να αμπαρώσει τις θύρες του ανακτόρου. Οι μνηστήρες δοκιμάζουν καθένας με τη σειρά αλλά δεν μπορούν να κάμψουν το τόξο. Πάντα ως ζητιάνος, ο Οδυσσέας ζητά κι αυτός να προσπαθήσει. Με τα πολλά, του το επιτρέπουν. Εύκολα λυγίζει το τόξο, περνά τη χορδή, παίρνει ένα βέλος και σημαδεύει τα στημένα στη σειρά πελέκια. Με την πρώτη, το βέλος του τα διαπερνά.

Ραψωδία χ [*Μνηστηροφονία*]: Ο ήρωας αποκαλύπτει ποιος είναι, προκαλώντας πανικό. Το επόμενο βέλος, το στρέφει εναντίον του Αντίνοου, του επιφανέστερου από τους μνηστήρες. Τον σκοτώνει κι αρχίζει το ξεπάστρεμα και των υπολοίπων. Σε λίγο, δεν υπάρχει μνηστήρας ζωντανός.

Ραψωδία ψ [*Οδυσσέως υπό Πηνελόπης αναγνωρισμός*]: Η Πηνελόπη μαθαίνει τον αφανισμό των μνηστήρων από τον άνδρα της, που γύρισε, συναντιέται μαζί του και μόλις καταλαβαίνει ποιος είναι ο τάχα ζητιάνος. Η νύχτα είναι η πρώτη μετά από είκοσι χρόνια που ο Οδυσσέας και η Πηνελόπη κοιμούνται μαζί. Το πρωί της 40ής ημέρας, ο Οδυσσέας, ο Τηλέμαχος και οι πιστοί χοιροβοσκοί βγαίνουν αρματωμένοι από το ανάκτορο.

Ραψωδία ω [*Νέκυια δεύτερα. Σπονδαί*]: Ο Ερμής οδηγεί τις ψυχές των μνηστήρων στον Άδη. Ο Οδυσσέας συναντιέται με τον γέρο πατέρα του, τον Λαέρτη, που κατοικεί αποκομμένος στην ερημιά. Οι συγγενείς των μνηστήρων, που αποζητούν εκδίκηση, πείθονται από την Αθηνά να αποδεχτούν τη νέα κατάσταση. Με το τέλος της 40ής ημέρας, τελειώνει και το έπος της Οδύσσειας.

(τελευταία επεξεργασία, 2 Μαΐου 2022)